

מלחמת שְׁמֹשׁ בַּחֲלוּיִם

אין חולק על העובדה שלשונו קלטה בעשרות השנים האחרונות מלים רבות שהרחיבו מאוד את שפתנו והעשירו אותה, בדרך כלל לצורך ולעיתים אף שלא לצורך. מלים בנות מזל הכו בה שורש ודחקו לפעמים מפניהן מלים ותיקות – לדעת רבים טובות מהן.

בתוך שאר המלים האבודות שהוצעו לשימוש ולא הגיעו אפילו לחיי שעה, נמצאות שתי רשימות של פרופ' י' קלוזנר ושל מר ק"ל סילמן. שתיהן נתפרסמו בכרך הראשון של לשונו בשנת תרפ"ט, עמ' 317–319 (ראה מסגרת).

שמות לימות השבוע.

נמצאת הצרך לקבוע שמות מיוחדים לימות השבוע במקום המספר הסדורי: יום א' בשבוע יום ב' בשבוע וכו', שאינו מתאים לשפה חיה ומרוברת בשוק, קבל ועד הלשון הצעות שונות אשר נחפרסמו בעתון "לשונו".

הצעת הפרופסור ד"ר יוסף קלוזנר.

יום א'	—	שְׁמֹשׁוּם	—	יום השמש
יום ב'	—	יְהָחוּם	—	יום הלכנה (הירח)
יום ג'	—	מְאָדִּימוּם	—	יומו של מאדים (מארכ)
יום ד'	—	פּוֹכְכוּם	—	יומו של כוכב (מרקוליס-טרקוריוס)
יום ה'	—	צָדְקוּם	—	יומו של צדק (יופיטר)
יום ו'	—	נְנָהוּם	—	יומו של נגה (יונוס)
יום ז'	—	שִׁפְת		

השמות האלה בנויים על דרך המקובל בלשונות אירופיות (גרמנית אנגלית וכו') שבהן סדרם של שבעת ימי השבוע הוא ע"פ שבעת כוכבי הלכת ברומית ועל פיה של הלשון הרומית אף בשאר הלשונות של מערב אירופה.

הצעת מר ק. ל. סילמן.

יום א'	—	הוֹלְיוּם	—	שהוא יום החול אחר השבת
יום ב'	—	שְׁמִיּוּם או זְיוּיּוּם	—	על שם השמים א: יום שנבראו כאותו יום
יום ג'	—	טוֹכְיוּם	—	על שם שנכפל "טוכ" כיום זה.
יום ד'	—	אוֹרְיוּם	—	על שם המאורות שנבראו בו
יום ה'	—	הַיּוּם	—	על שם החיים הראשונים שנבראו ביום זה
יום ו'	—	אִישְׁיוּם או פְּלִיּוּם	—	על שם האדם, כליל הבריאה, שנברא
יום ז'	—	שִׁפְת		כאותו יום ובו כלל אלהים את מלאכתו

מתוך: החבר, לוח שמושי-ספרותי לתלמידים ולעם, ירושלם תר"ץ

קלוזנר מקדים במפורש, שהוא מבקש "לעשות כמעשיהם של כל עמי המערב באירופה בשינוי צורה ולקרוא שמות עבריים לימות השבוע על דרך השמות שקוראים להם הגרמנים, הצרפתים, האנגלים והאיטלקים, אבל ברוחה של הלשון העברית".

"הרומיים – הוא טוען – הם-הם שסיגלו את שמותיהם של שבעת כוכבי הלכת – ומהם למדו לקרוא שמות לימות השבוע כל עמי אירופה המערבית". בעקבות רעיון זה הוא מציע שמות לימות השבוע לסילמן הצעה אחרת. בעיקרון, הוא מסכים, "אין ספק שיש נחיצות בשמות ימים מיוחדים בלשון חיה"; אך במקום ההצעה המיוסדת על שיטת הרומיים, הוא מציע שמות לימים על יסוד הנברא בהם לפי המסורת. בהצעתו הוא רואה יתרון בכך ש"יסוד השמות הוא בן שתי הברות, שניתן להתאזרח על נקלה בחיי הלשון".

ואנו, שהורגלנו בימות השבוע על-דרך ההקדמה לשיר של יום – ראשון בשבת, שני בשבת וכו' (ובקיצור: ראשון, שני וכו') – תמהים: מה צורך ראו ראשונים לתחיית הדיבור בארץ בחידוש שמות לימות השבוע? ובאיזה שכנוע פנימי דבקו בהצעותיהם!

ראוי לציין, שקדמה לשתי ההצעות הצעה אחרת של ז' יעבץ (בירחון המזרח) לקרוא לימות השבוע "כמו שקראה אסתר המלכה לשבע שפחותיה, כדי שלא תשכח אימתי חלה שבת" (חולית, רוקעית, גנונית, נהורית, רוחשית, חורפית, רגועית). הצעה זו נראתה בעיני קלוזנר מלאכותית ומנותקת מן השמות הכלליים הרווחים בעמים.

ולסיכום: בקרב בין שמשום ובין חוליום לא היו מנצחים, ונראים הדברים שאיש אינו מיצר על תבוסת שניהם. מה שנחשב בעיני ראשונים צורך של הלשון החיה להיות ככל הגויים, התברר כמקסם שווא. ומכאן צורכי הלשון יחסיים הם, ולא כל המרבה במלים מרבה נכסים של ממש.

ש"ב